

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра практичної психології та безпеки життєдіяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Професор з науково-педагогічної і
методичної роботи та ректор
університету Лаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 18.10. 2017 р.

ПРОГРАМА
вибіркової навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ РОБОТИ З ГРУПАМИ РИЗИКУ

підготовки
галузь знань
напрямок підготовки

Бакалавр
0301 Соціально-політичні науки
6.030103 Практична психологія

Луцьк 2017

Програма навчальної дисципліни «Психологія роботи з групами» підготувана доктором філософії та кандидатом педагогічних наук, кандидатом психологічних наук, доктором педагогічних наук, кандидатом філософських наук, кандидатом юридичних наук, кандидатом економічних наук, кандидатом історичних наук, кандидатом мистецтвознавчих наук, кандидатом філологічних наук, кандидатом фізико-математичних наук, кандидатом медичних наук, кандидатом гуманітарних наук, кандидатом технічних наук, кандидатом наук з галузі знань 0301 Соціально-політичні науки, за спеціалізаційною програмою 6.030103 Практична психологія.

Виробник:

Хворост Х. Ю., кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Рецензент:

Медведь І. В., доктор психологічних наук, професор кафедри загальної та соціальної психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри практичної психології та безпеки життєдіяльності

протокол № 1 від 29.08.2017 р.

Викладач кафедри:

доц. Мушківнич М. М.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології

протокол № 1 від 30.08.2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету

доц. Івашенко О. С.

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

© Хворост Х. Ю., 2017 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	<u>0301 Соціально-політичні науки</u> <u>6.030103 Практична психологія</u> <u>Бакалавр</u>	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120 / 4		Рік навчання 3
		Семестр 5-ий
ІНДЗ: €		Лекції 16 год.
		Практичні (семінарські) 16 год. Лабораторні 22 год.
		Самостійна робота 58 год.
		Консультації 8 год.
Форма контролю: екзамен		

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Групи ризику – це категорії осіб, чий соціальний стан за тими або іншими ознаками не має стабільності, які практично не можуть поодиноці перебороти труднощі, що виникли в їхньому житті; все це в результаті може призвести до втрати ними соціальної значущості, духовності, морального образу, біологічної загибелі.

Навчальний курс «Психологія роботи з групами ризику» містить систематизовані знання щодо визначення осіб, які належать до певної групи ризику, чинників, які призвели до кризового стану клієнта, особливостей, спільностей та відмінностей в роботі з певними групами клієнтів. Курс складається з існуючого світового та вітчизняного теоретичного аналізу та практичного досвіду роботи з такими групами ризику як залежні клієнти, жертви насильства, особи позбавлені волі, ВІЛ-інфіковані, безпритульні та іммігранти.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

1. основні клієнти групи ризику за критеріями проблеми;
2. основні наукові погляди на застосування методів соціальної роботи;

3. види методів соціальної роботи з клієнтами групи ризику;
4. визначати клієнтів групи ризику;
5. використовувати методи соціальної роботи з клієнтами групи ризику;
6. студент повинен володіти науковою термінологією;
7. орієнтуватися у різних наукових поглядах на застосування методів соціальної роботи;
8. вміти поєднувати теоретичний матеріал з практичними навичками.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лабор.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Клієнти групи ризику як соціально-демографічна категорія психологічної роботи						
Тема 1. Клієнти групи ризику як соціально-демографічна категорія психологічної роботи	14	2	2	2	7	1
Тема 2. Методи вивчення життєвої ситуації і особистості осіб групи ризику	16	2	2	4	7	1
Тема 3. Професійні ризики в роботі з особами, які входять до групи ризику	15	2	2	2	8	1
Разом за модулем 1	45	6	6	8	22	3
Змістовий модуль 2. Методи психологічної роботи з групами ризику						
Тема 4. Методи роботи з залежними клієнтами	17	2	2	4	8	1
Тема 5. Методи роботи з ВІЛ-інфікованими та хворими на СНІД	14	2	2	2	7	1
Тема 6. Методи роботи в системі пеніцитарних закладів	14	2	2	2	7	1
Тема 7. Методи роботи з постраждалими від насильства	14	2	2	2	7	1
Тема 8. Методи роботи з безпритульними. Методи роботи з іммігрантами.	16	2	2	4	7	1
Разом за модулем 2	75	10	10	14	36	5
Всього годин:	120	16	16	22	58	8

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Визначення клієнтів групи ризику. Критерії та умови визначення клієнтів групи ризику: медичні, соціальні, правові. Клієнти групи ризику – хворі на наркоманію, алкоголізм, ВІЛ-носії, хворі на СНІД, ув'язнені, жертви насильства, безпритульні. Відношення до клієнтів групи ризику в тоталітарних та демократичних державах. Поняття про таврування та стигматизацію. Стереотип та міф. Соціально-психологічний портрет клієнтів групи ризику та їх близького оточення. Стратегії на розуміння та допомогу в психологічній роботі.

Діагностичний інструментарій як умова визначення особистості, проблем, потреб і умов взаємодії з клієнтом. Види діагностики. Психологічна діагностика ситуації клієнта. Ціннісно-мотиваційна структура особистості. Психологічний прогноз особистісної ситуації розвитку клієнта групи ризику. Методи спілкування. Проблема рольових стосунків. Попередження конфліктної взаємодії з клієнтами групи ризику.

Професійні та етичні критерії спеціаліста в психологічній роботі з клієнтами. Роль особистості спеціаліста у роботі з клієнтами групи ризику. Соціально-психологічні ризики в роботі з клієнтами групи ризику. Маніпулятивні технології клієнтів. Проблема “професійного вигорання”, “професійної деградації”. Методи запобігання втрати професійної компетенції та моральних якостей у роботі з клієнтами групи ризику.

Клієнти групи ризику – хворі на алкоголізм. Загальні поняття та категорії. Стадії алкоголізму, механізми алкоголізації. Загальні групи хворих на алкоголізм. Чоловічий та жіночий алкоголізм. Проблеми методів лікування алкогольної хвороби. Психолого-педагогічні методи в роботі з хворими на алкоголізм. Групова психосоціальна підтримка. Клієнти групи ризику – хворі на наркоманію. Загальні поняття та категорії. Механізми наркотизації. Концептуальні основи роботи з наркохворими. Терапія за методом “рівний-рівному”. Метод консультації. Організаційні основи та види творчої працетерапії. Організація терапевтичної діяльності груп взаємопідтримки. Методи роботи з залежними від паління, азарту, розладу харчування. Робота із созалежними

Ризиковий спосіб життя як передумова визначення статусу клієнта групи ризику. Сутність дотестового та післятестового консультування. Основні принципи роботи з ВІЛ-позитивними. Антиретровірусна терапія. Концепція нового погляду на кризу життя. Методи збереження здоров'я. Методи самопрофілактики при ВІЛ-інфікуванні та захворюванні на СНІД. Соціальний патронаж. Методи догляду і побутового обслуговування хворих на СНІД. Догляд та підтримка дітей з ВІЛ-інфекцією. Методи роботи з хворими на СНІД.

Клієнти групи ризику – засуджені до позбавлення волі. Види проблем. Методи роботи в пенітенітарному закладі. Метод навчання як соціотерапевтичний метод в умовах позбавлення волі. Психотерапевтичні групи в пенітенітарному закладі. Поняття про соціально небезпечні хвороби. Шляхи поширення ВІЛ/СНІДу, ХСПШ, туберкульозу, гепатитів груп В і С. Медико-соціальні і психолого-педагогічні технології превентивного підходу. Методи профілактики конфліктних ситуацій і суїцидальної поведінки.

Психологічний супровід осіб, що повернулись з місць позбавлення волі. Працевлаштування як метод інтеграції в суспільство.

Види насильства. Наслідки насильства. Проблема психічного здоров'я, ВІЛ/СНІДу, ХСПШ. Діяльність державних та недержавних організацій з проблеми насильства. Метод консультування. Консультування на “гарячій лінії”. Групова та індивідуальна психотерапія. Принципи надання допомоги: конфіденційність, рівність і взаємоповага. Методи роботи організаторів кризових центрів, соціальних працівників, волонтерів.

Безпритульність як гостре соціальне явище. Причини безпритульності. Вулична культура і спосіб життя безпритульних. Негативні явища в середовищі безпритульних. Методи соціального контролю і соціальної допомоги. Методи соціально-психологічної підтримки. Практика недержавних організацій та релігійних конфесій. Методи роботи з безпритульними закордоном. Модель екологічної перспективи. Методи організації виживання. Методи практичної соціальної допомоги.

Життєва криза як умова імміграції. Види імміграції. Імміграційні шляхи в Україні. Методи соціального контролю і методи соціальної допомоги. Транскультурний підхід. Моделі роботи з іммігрантами закордоном. Методи соціальної допомоги іммігрантам. Організаційні умови забезпечення дотримання правових норм. Методи соціального патронажу над дітьми іммігрантів.

Методи роботи в соціальних проектах і програмах. Модель “рівний-рівному” та “рівний-консультант”. Практичний досвід роботи з клієнтами групи ризику в країнах Західної Європи у вирішенні проблем наркоманії, ВІЛ/СНІДу, проституції, криміналізації. Проблеми впровадження стратегії “зниження шкоди” в Україні та країнах СНГ. Клієнти групи ризику – волонтери соціальної роботи.

6. ВИДИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

Індивідуальна робота студентів «ІНДЗ» передбачає оволодіння методами, формами, технологією консультативного процесу в роботі з особами, які належать до груп ризику, формування навичок постановки психологічного діагнозу, адекватного та вмілого використання діагностичних методик.

Результатом виконання індивідуальної науково-дослідної роботи за даною навчальною дисципліною є складена картка особистого обліку учня, який перебуває у групі ризику.

КАРТКА ОСОБИСТОГО ОБЛІКУ УЧНЯ, ЯКИЙ ПЕРЕБУВАЄ В «ГРУПІ РИЗИКУ»

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ:

1. Прізвище, ім'я по батькові

2. Клас _____

3. Число, місяць, рік народження _____

4. Прізвище, ім'я по батькові батьків

мати _____

де працює _____

батько _____

де працює _____

5. Характеристика сім'ї, матеріально-побутові умови проживання учня:

6. Характер поведінки учня в класі, школі _____

7. Найбільш типові прояви недисциплінованості _____

8. Успішність у навчанні:

I семестр _____

II семестр - _____

9. Ставлення до навчання (які предмети любить, які ігнорує)

7. Ставлення до суспільства, держави, людей, самого себе, праці, природи, мистецтва

11. Коло інтересів, умінь, захоплень, яким чином проводить вільний час (відвідування гурток, секцій, проводить вільний час поза домом (з друзями на вулиці), вживає спиртні напої, курить, заробляє собі на життя)

12. Ставлення до праці, професійна орієнтація. (визначення у професії, незнання своїх можливостей і здібностей; професійна невизначеність): _____

13. Стан здоров'я учня _____

Заняття спортом (якими видами) _____

Чи стоїть на обліку в психоневрологічному диспансері _____

14. Які міри впливу застосовувались до учня в школі:

батьківським комітетом - _____

органами учнівського самоврядування _____

інспекцією в справах неповнолітніх - _____

ще ким (вказати) _____

15. Що може допомогти в корекції поведінки учня - _____

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Таблиця 3

Поточний контроль (маx = 40 балів)								Модульний контроль (маx = 60 балів)	Загальна кількість балів		
Модуль 1				Модуль 2				Модуль 3		100	
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					ІНДЗ	МКР 1		МКР 2
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	16	30		30
3	3	3	3	3	3	3	3				

Шкала оцінювання

Таблиця 4

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлачук Л. Ф. Основы психотерапии: учеб. пособие [для студ. вузов, которые обучаются по спец. “Психология”, “Соц. педагогика”] / Л. Ф. Бурлачук, И. А. Грабская, А. С. Кочарян. – Киев : Ника–Центр; Москва: Алетейа, 1999. – 320 с.

2. Бурлачук Л. Ф. Психотерапия: учебник для вузов / Л. Ф. Бурлачук, О. С. Кочарян, М. Е. Жидко. – [2-е изд., стер.]. – СПб. : Питер, 2007. – 480 с. – (Учебник для вузов).

3. Гарбузов В. И. Практическая психотерапия, или как вернуть ребенку и подростку уверенность в себе, истинное достоинство и здоровье / Гарбузов В. И. – СПб. : Сфера, 1994. – 160 с.
4. Глива Є. Вступ до психотерапії: навч. посіб. / Є. Глива. – Острого – Київ: Острозька академія, Кондор, – 2009. – 532 с.
5. Годфруа Ж. Психиатрия и медицинский подход к лечению психических расстройств. Психотерапия // Годфруа Ж. Что такое психологи?– М., 1996.– Т. 2.– С. 154 – 177.
6. Демьянов Ю. Г. Основы психопрофилактики и психотерапии: краткий курс / Демьянов Ю. Г. – М. : Сфера, 2004. – 128 с.
7. Малкина-Пых И. Г. Психосоматика: справочник практического психолога. / Малкина-Пых И. Г. – М. : Эксмо, 2005. – 992 с.
8. Касафонт Хосеп рамон. Фрейд Зигмунд / Касафонт Хосеп рамон ; пер. с исп. А. Берковой. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА, 2006. – 253 с.
9. Бек А. Когнитивная терапия депрессии / А. Бек, Б. Шо, Г. Эмери, А. Раш. – СПб. : Питер, 2003. – 298 с. – (Золотой фонд психотерапии).
10. Когнитивно-бихевиоральный подход в психотерапии и консультировании: хрестоматия / [сост. Т. В. Власова]. – Владивосток : ГИ МГУ, 2002. – 110 с.
11. Ламберт К. Индивидуация и взаимное влияние психоанализа и аналитической психологии / К. Ламберт // Московский психотерапевтический журнал. – 2007. – № 2. – С. 66 – 80.
12. Лапуш М. Практическая психотехника / Лапуш М. – СПб. : Универсальная книга, 1997. – 172 с.
13. Линде Н. Д. Основы современной психотерапии: учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений] / Линде Н. Д. – М. : Академия, 2002. – 208 с.
14. Мак - Маллин Р. Практикум по когнитивной терапии / Мак - Маллин Р. ; пер. с англ. – СПб. : Речь, 2001. – 559 с. – (Психологический практикум).
15. Морено Дж. Я. Психодрама и групповая психотерапия/ Я. Морено // Журнал практического психолога. – 2006. – № 2. – С. 170 – 175.
16. Мушкевич М. І. Клінічна психодіагностика : методичні рекомендації для студ. ф-ту психол. / Мушкевич М. І. – Луцьк : РВВ «Вежа», 2006. – 145 с.

17. Основи психотерапії : навч. посібник / М. І. Мушкевич, С. Є. Чагарна ; за заг. ред. М. І. Мушкевич. – Вид. 2-ге. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 420 с.
18. Основи гештальттерапії / Упоряд.: О. Марінушкіна, Н. Турбовець. – К. : Главник, 2006. – 128 с. – (Психологічний інструментарій).
19. Основные направления современной психотерапии: учеб. пособие / Науч. ред. А. М. Боковикова. – М. : Когито-Центр, 2000. – 378 с.
20. Пезешкиан Н. Психосоматика и позитивная психотерапия / Пезешкиан Н. – М. : Институт позитивной психотерапии, 2006. – 464 с.
21. Перлз Ф. Практика гештальттерапии / Перлз Ф. – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2001. – 472 с.
22. Перлз Ф. Теория гештальттерапии / Перлз Ф. – М. : Институт общегуманитарных исследований, 2004. – 384 с.
23. Роджерс К. Искусство консультирования и терапии / Роджерс К. – М. : ЭКСМО, 2002. – 966 с. – (Б-ка всемирной психологии).
24. Рудестам К. Групповая психотерапия / Рудестам К. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2006. – 384 с. – (Золотой фонд психотерапии).
25. Психотерапевтическая энциклопедия / под ред. Б. Д. Карвасарского. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – СПб. : Питер, 2006. – 944 с.
26. Спиваковская А. С. Психотерапия: игра, детство, семья. / Спиваковская А. С. – М. : Апрель Пресс, ЭКСМО-Пресс, 2000. – Т. II. – 464 с. – (Психология – XX век).
27. Телесно-ориентированная терапия // Неведомый мир. – 2006. – № 6. – С. 30 – 32.
28. Фрейд А. Детская сексуальность и психоанализ детских неврозов / А. Фрейд, З. Фрейд ; сост. и ред. М. М. Решетников. – СПб. : Институт Психоанализа, 1997. – 387 с.
29. Фрейд З. Введение в психоанализ: лекции / Фрейд З. – СПб. : Питер, 2004. – 382 с. – (Золотой фонд психотерапии).
30. Фрейд З. Психология бессознательного / Фрейд З. – [2-е изд.]. – СПб. : Питер, 2004. – 390 с. – (Мастера психологии).
31. Фрейджер Р. Теории личности и личностный рост / Фрейджер Р. – СПб. : Питер Пресс, 2002. – 657 с.
32. Хьелл Л., Зиглер Д. Теория личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – СПб. : Питер

Пресс, 1997. – 608 с.

33. Цимбалюк І. М. Психологічне консультування та корекція: навч. посіб. / Цимбалюк І. М. – [2-е вид., випр. і доп.]. – К. : Професіонал, 2007. – 544 с.

34. Цзен Н. В., Пахомов Ю. В. Психотренінг: ігри і упражнения / Н. В. Цзен, Ю. В. Пахомов. – [2-е изд., доп.]. – М. : Класс, 2006. – 272 с.

35. Юнг К. Г. Критика психоанализа / Юнг К. Г. ; под общей ред. В. Зеленского ; пер. с нем. и англ. – СПб. : Академический проект, 2000 – 304 с.

9. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Визначення поняття “клієнт групи ризику”.
2. Клієнти групи ризику – хворі на наркоманію, алкоголізм, ВІЛ-носії, хворі на СНІД, ув’язнені, жертви насильства, безпритульні.
3. Медико-психологічні методи у роботі з наркоманами, хворими на СНІД, безпритульними, жертвами насильства.
4. Клієнти групи ризику – хворі на алкоголізм.
5. Психолого-педагогічні методи в роботі з хворими на алкоголізм.
6. Клієнти групи ризику – хворі на наркоманію.
7. Методи психологічної роботи з хворими на наркоманію.
8. Сутність дотестового та післятестового консультування ВІЛ-інфікованих.
9. Правові аспекти психологічної роботи в пеніцитарній системі
10. Клієнти групи ризику – засуджені до позбавлення волі.
11. Методи психологічної роботи в закладах позбавлення волі.
12. Метод навчання як психотерапевтичний метод в умовах позбавлення волі.
13. Психотерапевтичні групи в пеніцитарному закладі.
14. Медико-психологічні і психолого-педагогічні технології превентивного підходу.
15. Профілактика конфліктних ситуацій і суїцидальної поведінки в умовах позбавлення волі.
16. Психологічний супровід осіб, що повернулись з місць позбавлення волі.
17. Працевлаштування як метод інтеграції в суспільство визволених з місць позбавлення волі.
18. Визначення поняття “насильство”.

19. Види насильства, наслідки насильства.
20. Методи роботи з постраждалими від насильства.
21. Безпритульність як соціальне явище.
22. Методи практичної роботи з безпритульними.
23. Принципи надання психологічної допомоги соціальним працівником.
24. Основні підходи професійної взаємодії психолога з клієнтом групи ризику.
25. Професійний ризик в психологічній роботі з клієнтами групи ризику.
26. Психологічна робота та проблеми сексуальних меншин.
27. Здоров'я в контексті проблем клієнтів групи ризику.
28. Алкоголізм в контексті психологічних проблем.
29. Психологічна робота з попередження торгівлі людьми.
30. Наукові підходи до особистості клієнта групи ризику в психологічній роботі.
31. Психологічний супровід потерпілих від торгівлі людьми.
32. Злочинність як чинник девіації особистості.
33. Принципи надання психологічної підтримки жертвам насильства.
34. Обґрунтування альтруїстичної поведінки.
35. Психологічна підтримка созалежних.
36. Концепція нового погляду на кризу життя.
37. Методи збереження здоров'я в роботі з клієнтами групи ризику.
38. Психологічний патронаж клієнтів групи ризику.
39. Методи соціально-психологічної підтримки клієнтів групи ризику.
40. Методи індивідуальної психологічної роботи з клієнтами групи ризику.
41. Методи групової психологічної роботи з клієнтами групи ризику.
42. Ресоціалізація клієнта через участь в роботі психолога.
43. Методи попередження конфліктної взаємодії з клієнтом групи ризику.
44. Методи самопрофілактики при ВІЛ-інфікуванні та захворюванні на СНІД.
45. Методи консультування жертв насильства на "гарячій лінії".
46. Методи роботи з безпритульними закордоном.
47. Методи психологічного контролю і методи психологічної допомоги іммігрантам.
48. Психолого-педагогічна робота з дітьми іммігрантів.
49. Клієнти групи ризику – волонтери.